Tia Laine-Ylijoki-Laakso,
lainsäädäntöneuvos
ympäristöministeriö,
ympäristönsuojeluosasto
28.2.2022

U 14/2022 vp, ympäristöministeriön lausunto valtioneuvoston kirjelmästä eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi ympäristönsuojelusta rikosoikeudellisin keinoin ja direktiivin 2008/99/EY korvaamisesta

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Eduskunnan lakivaliokunta on pyytänyt ympäristöministeriöltä asiantuntijaa kuultavaksi valiokunnan kokoukseen 1.3.2022 ja kirjallista asiantuntijalausuntoa otsikossa kuvatusta valtioneuvoston kirjelmästä eduskunnalle.

Yleistä

Ympäristöministeriö on tutustunut ehdotukseen Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi ympäristönsuojelusta rikosoikeudellisin keinoin ja direktiivin 2008/99/EY korvaamisesta, sekä osallistunut valtioneuvoston kirjelmän laatimiseen.

Direktiiviehdotus tukee EU:n ympäristölainsäädännön yleisen noudattamisen varmistamista. Ehdotuksen tavoitteita Euroopassa yhtenevien ympäristörikosten määritelmien ja tehokkaiden, oikeasuhtaisten ja varoittavien rikosoikeudellisten seuraamusten varmistamista vakavien ympäristörikosten osalta voidaan pitää yleisesti kannatettavina. Tavoitteet heijastavat niitä teemoja, jotka ovat viime vuosina olleet esillä useammallakin kansainvälisellä foorumilla, jossa ympäristörikollisuuden torjunnan vahvistamisesta on keskusteltu. Ympäristörikollisuutta pidetään kansainvälisesti hyvin merkittävänä rikollisuuden muotona ja ympäristörikollisuuden katsotaan olevan kasvava ja taloudellisesti yksi suurimmista rikollisuuden muodoista. Erityisesti jäsenmaiden rajat ylittävässä ympäristörikollisuudessa nykyisen niin sanotun ympäristörikosdirektiivin (2008/99/EY) ei ole katsottu tarjoavan riittäviä keinoja puuttua tehokkaasti rikoksiin. Ympäristönsuojelun kannalta pyrkimykset tehokkaampaan rikostutkintaan, syytteeseenpanoon ja seuraamusten määräämiseen ovat siksi kannatettavia.

Yksityiskohtaisia huomioita

Valtioneuvoston kirjelmässä on tuotu esiin, että direktiiviehdotus laajentaisi, käytännössä kaksinkertaistaen, voimassa olevan ympäristörikosdirektiivin soveltamisalaa ehdotuksen 3 artiklaan sisältyvien rikosluokkien osalta. Ympäristöministeriön näkemyksen mukaan sen hallinnonalalle kuuluvien EU-säädösten mukaan ottaminen tai täsmentäminen rikoksia koskevassa artiklassa vaikuttaa lähtökohtaisesti perustellulta.

Direktiiviehdotuksen 5 ja 7 artikloissa esitetyissä lisäseuraamuksissa tai toimenpiteissä on kohtia, joita nykyinen oikeusjärjestelmämme ei rikoslain osalta tunnista. Ympäristönsuojelun kannalta kuitenkin osa näistä on kiinnostavia, kuten esimerkiksi esitetty velvoite ennallistaa ympäristö määräajassa.

Voimassa oleva ympäristörikosdirektiivi ei sisällä säännöksiä vanhentumisajoista. Tästä syystä ehdotuksen artiklassa 11 esitetyt säännökset erityisistä vanhentumisajoista ovat merkityksellisiä, koska lyhyet vanhentumisajat voivat vaikuttaa viranomaisten mahdollisuuksiin edistää ympäristörikosten tutkintaa tilanteissa, joissa resurssitehokkuuskin on huomioitava.

Direktiiviehdotuksen artiklat 15, 17 ja 19 toisivat uusina velvoitteina jäsenmaille täytäntöönpanoketjun vahvistamista koskevia toimia, joissa Suomi on tehnyt toimenpiteitä ilman lainsäädännöllistä velvoitetta jo vuodesta 2015 alkaen pohjautuen ympäristörikostorjunnan strategiaan ja toimenpideohjelmaan (https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162667). Velvoite kansallisiin ympäristörikollisuuden torjuntasuunnitelmiin esitetäänkin nyt direktiiviehdotuksen artiklassa 20.

Ympäristöministeriö pitää oikeansuuntaisina valtioneuvoston kirjelmässä esitettyjä arvioita direktiiviehdotuksen vaikutuksista Suomen viranomaisten toimintaan. Ympäristöministeriö yhtyy myös valtioneuvoston kirjelmässä esitettyihin huomioihin ehdotuksen suhteista perus- ja ihmisoikeuksiin sekä perusoikeuksiin.

Direktiiviehdotuksen antamisen yhteydessä annettu komission tiedonanto Euroopan parlamentille ja neuvostolle ympäristörikollisuuden torjunnan tehostamisesta taustoittaa ja perustelee hyvin tarvetta uudelle rikosoikeudelliselle sääntelyinstrumentille ympäristönsuojelun turvaamiseksi.